

EVDE DOĞAL ÖLÜMLERDE ÖLÜ MUAYENE RAPORLARINA GENEL BAKIŞ TTB AİLE HEKİMLİĞİ KOLU RAPORU

AİLE
HEKİMLİĞİ
KOLU

TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞİ YAYINLARI - 2017

**TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞİ
AİLE HEKİMLİĞİ KOLU**

**EVDE DOĞAL ÖLÜMLERDE
ÖLÜ MUAYENE RAPORLARINA
GENEL BAKIŞ
TTB AİLE HEKİMLİĞİ KOLU RAPORU**

Türk Tabipleri Birliği Aile Hekimliği Kolu
Evde Doğal Ölümlerde Ölü
Muayene Raporlarına Genel Bakış
TTB Aile Hekimliği Kolu Raporu

ISBN 978-605-9665-22-3

Ekim 2017, Ankara
Türk Tabipleri Birliği Yayınları

Türk Tabipleri Birliği

Merkez Konseyi

GMK Bulvarı Şehit Daniş Tunalıgil Sok.

No:2 Kat:4, 06570 Maltepe / ANKARA

Tel: (0 312) 231 31 79

Faks: (0 312) 231 19 52-53

e-posta: ttb@ttb.org.tr

<http://www.ttb.org.tr>

*“Dünyadaki varlıkların varoluşlarının gerçeği,
onların sonlu olmasıdır.*

*Bütün sonlular ise gelip geçicidir ve yok olma gerçeği ile
karşı karşıyadır”*

Hegel

İÇİNDEKİLER

• İÇİNDEKİLER	5
• ÖNSÖZ	7
GİRİŞ	9
AMAÇ/HEDEF VE ÇALIŞMA YÖNTEMİ:	10
TANIMLAR	11
• UYGULAMADA DEFİN RUHSATLARI	13
YASAL DURUM NEDİR?	14
MEVZUATTA DEFİN RUHSATLARI/ ÇELİŞKİLİ HALLER.....	15
• AİLE HEKİMLİĞİ YASASINA GÖRE ÖLÜ MUAYENESİ... ..	15
• MEZARLIK YERLERİ İNŞAASI VE DEFİN İŞLEMLERİ	16
• YARGI KARARLARI	17
• YASAL ÇELİŞKİLER VE UYGULAMADAKİ KARMAŞA	18
• ÖLÜM RAPORU NASIL VE NE ZAMAN VERİLMELİDİR? ..	22
TEDAVİ SÜRECİNİ ÜSTLENEN HEKİM ÖLÜM RAPORU VEREBİLİR Mİ?	24
SONUÇ	25
KAYNAKÇA:	28

ÖNSÖZ

Ölüm insanoğlu için çaresizliktir. O büyük isyanlar, ağlamak, dövünmek; ölüm karşısındaki güçsüzlüğümüzün dışa yansımasıdır. Yok oluşudur duramamanın, geride kalan pişmanlıkların, keşkelelerin ağırlığını üzerimizde hissetmenin isyanıdır belki de, o ölüm ritüelleri.

Sıra dışı filozof Osho "Yaşamda kesin olan tek şey ölümdür" diyerek ölümün kaçınılmazlığına işaret etmektedir.

Victor Hugo ise, "Ölüm ne hükümdar tanır ne soytarı, herkesi aynı iştahla yutar" diyerek Renan'ın "Ölüm, insanı kızdıracak ölçüde eşitlikçidir" sözünü perçinliyor.

Aslında, insanoğlu yaşamın içindeyken ölümün de içindedir, çünkü yaşamdan ayrılınca ölümden de ayrılmış olur. Diktatörlere ve diktatörlüğe özenenlerin unutmaması gereken bir şey vardır ki, O'da ölüm korkusunun, ölümden daha korkunç olduğudur.

Sokrates'e ;"Otuz Zalimler seni ölüme mahkûm ettiler, dedikleri zaman: Doğa da onları! " demişti. Yine, "seni suçsuz yere ölüme gönderiyorlar", dediklerinde, Sokrates: "suçlu yere gitsem daha mı iyi olacaktı" diyerek ölümden korkmadığını göstermişti.

"Her ölüm acısı; insan oğlunun güçlü duyguları karşısında zamanla sessizleşip, dinginleşmeye mahkumdur." diyen Bacon söylenen her şeye rağmen yine de haklıdır.

Söylenen bunca söz içerisinde ölümün iyiliğinden söz eden tek filozof, "Ölümün son iyiliği, bir daha ölümün olmamasıdır" diyen Nietzsche'dir.

Yaşama başladığımız ilk günlerden itibaren hep birilerine 'bağlanmaya' başlarız. Annemize, babamıza, kardeşlerimize, öğretmenimize, arkadaşlarımıza, sevgilimize, eşimize, çocuklarımıza, işimize, ülkemize bağlarız. Gün gelir, istemesek de onları kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalırız bazen de kaybederiz. Bu bizde öfke, korku, üzüntü duyguları oluşturur. Herkesin, her toplumun ölüm

karşısındaki tavrı şekil ve içerik olarak diğer toplumlardan farklıdır. Kaybetmek acıdır ve acı her toplumda farklı yaşanır. Ertelendikçe büyür, büyüdükçe acıtır. Yakını, kaybedilene karşı son görevini en iyi ve en sorunsuz şekilde yerine getirmek ister. Fakat o son görev için gerekli olan defin raporu düzenlenmesi hala bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Bu çalışmanın defin ruhsatı düzenlenmesi ile ilgili sorunlara ışık tutmasını umut ediyoruz.

TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞİ AİLE HEKİMLİĞİ KOLU

GİRİŞ

Ölüm belgesi düzenlenmesi işi, altyapısız, geçici nöbet sistemiyle çözülemeyecek kadar önemli ve büyük bir sorun olarak karşımızda durmaktadır.

Ölüm belgesinin kim tarafından ve nasıl düzenleneceği konusunda yaşanan karmaşa, yayımlanan yönetmelikler, farklı uygulamalar nedeniyle önemli bir sorun olmaya devam ediyor.

Ölüm belgesiyle ilgili Sağlık Bakanlığının yayımladığı son yönetmelik, maalesef mevcut sorunu gidermek bir tarafa daha da zorlaştırmıştır. Bu nedenle Türk Tabipleri Birliği Aile Hekimliği Kolu, yaşanan sorunları ortaya koyup giderilmesi için katkı sağlamayı hedefleyen bir çalışma başlatarak, bu raporu hazırlamayı uygun görmüştür.

Umumi Hıfzıssıhha Kanunu gereğince, belediye hekimlerinin görev ve sorumluluğunda sürdürülen ölüm belgesi düzenleme işi, aile hekimliği uygulamasının başlaması ile birlikte belediyelerde çalışan kurum hekimlerinin aile hekimliği sistemine geçişlerinin teşvik edilmesi, belediyelerde çalışan kadrolu hekimlerin azalması gibi birçok nedenden dolayı fiili olarak aile hekimleri, toplum sağlığı hekimleri ve belediye hekimleri tarafından yürütülmüş-tür/yürütülmektedir.

Not: Bu broşürün hazırlanması sırasında 15 Ağustos 2017 tarihinde yayımlanan Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname yayımlanmış ve Türkiye Halk Sağlığı Kurumu 2011 yılından önce olduğu gibi yeniden Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü'ne dönüştürülmüştür.

AMAÇ/HEDEF VE ÇALIŞMA YÖNTEMİ:

Bu çalışma, sağlık kurumları dışında meydana gelen doğal ölümlerde defin belgesi düzenlenmesi ile ilgili olarak bir yandan mevcut yasal düzenlemeleri ve uygulamaları göz önüne sererken diğer yandan da onlardan bağımsız olarak içinde bulunulan koşullara ve geleceğe uygun çözüm önerilerini sunmak için yapılmıştır.

Bu rapor, Türk Tabipleri Birliği (TTB) Aile Hekimliği Kolunun 6 aylık çalışmasının ardından yapılan yuvarlak masa toplantısında tartışılarak ve İstanbul Tabip Odasının çalışmalarından faydalanılarak hazırlanmıştır.

Raporda, öncelikli olarak kavram kargaşasını ortadan kaldırmak adına tanımlara yer verilmiştir. Ardından, konuyla ilgili olarak 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 5258 Sayılı Aile Hekimliği Kanunu ve mevzuatta yer alan diğer yönetmelik ve genelgeler ile Danıştay ve Sayıştay kararları incelenmiştir.

TANIMLAR

Ölüm Belgesi(Defin ruhsatı): *Tabip veya ölüm belgesi düzenleme yetkilisi tarafından verilen, cenazenin defninin yapılmasının uygun olduğunu gösteren belge*¹

Ölüm Belgesi Nöbet Listesi: *Ölüm belgesi düzenleyecek hekimlerin bulunduğu liste.*

Ölüm belgesi düzenleme yetkilisi: *Ölüm belgesi vermeye yetkili tabip bulunmaması halinde bahse konu belgeyi düzenlemekle yetkilendirilmiş görevli.*¹

Ölü muayenesi: *Ölüm nedeninin saptanmasında yardımcı olabilecek veya yol gösterebilecek bazı bulguların araştırılması, ölüme etkili olabilecek faktörlerin ortaya konmasında hekimi yönlendirecek bazı biyolojik artık veya kalıntıların araştırılması ve ölüm mekanizmasını açıklayabilecek bulguların saptanması olarak tanımlanmıştır. (28.10.2016 tarihli Danıştay 17. Daire karar metni)*

Otopsi: *Ölen kişinin ölüm nedenini saptamak amacıyla cesedinin tüm boşluklarının açılıp, bütün sistem ve organlarının eldeki yöntemlerle incelenmesi işlemidir.*

Gömme izin belgesi: *Tabip veya gömme izin belgesi görevlisi tarafından verilen, cenazenin defninin yapılmasının uygun olduğunu gösterir belge.*²

Defin: *Cenazelerin şartlarına uygun olarak gömülmesi.*²

¹ 19/01/2013 gün ve 28533 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Mezarlık Yerlerinin İnşası ile Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, Madde-3.
<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130119.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130119.htm>

² 19.01.2010 tarih ve 27467 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Mezarlık Yerlerinin İnşası İle Cenaze Nakil Ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmelik, Madde-4.
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100119-6.htm>

Cenaze (Ölü): Tıbben beyin ve kalp ölümü gerçekleşen kişi.²

Belediye: Büyükşehir, büyükşehir ilçe ve diğer belediyeleri.²

Hükümet tabibi: Toplum sağlığı merkezi hekimi veya aile hekimi.³

Gassal: Cenazeyi yıkamakla görevli kişi.¹

³ 19/01/2013 gün ve 28533 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Mezarlık Yerlerinin İnşası ile Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 3. maddesiyle değişik 4. maddesinin 1. fıkrasının (g) bendinde "Ölüm belgesinin tabip veya ölüm belgesi düzenleme yetkilisi tarafından verilen, cenazenin defininin yapılmasının uygun olduğunu gösteren Ek-2'deki belge" olarak tanımlandığı, (h) bendinde, "Hükümet tabibinin toplum sağlığı merkezi hekimini veya aile hekimini,"

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130119-9.htm>

UYGULAMADA DEFİN RUHSATLARI

Ülkemizde, tıpkı “Aile Hekimliği Sisteminin” uygulanmasında olduğu gibi defin ruhsatı (ölüm belgesi) düzenlenmesi işinde de değişik illerde hatta aynı ilin değişik ilçelerinde farklı uygulamalar bulunmaktadır. Her il ve ilçede kendine özgü uygulamalar yapılmakta ise de çoğunlukla üç farklı yöntem ön plana çıkmaktadır.

- **Birinci yöntem:** Bazı yerleşim yerlerinde, belediyelerin asli görevleri olan mezarlık yerlerinin yapılması ve işletilmesinde olduğu gibi defin ruhsatı düzenlenmesi işi de belediyeler tarafından yapılmaktadır. Yeteri sayıda hekim bulunmayan bazı belediyeler ise bu hizmeti, özel sağlık kuruluşlarından ‘hizmet alımı yaparak’ güvencesiz hekim istihdam ederek yerine getirmeyi tercih etmiştir. Ayrıca, cenaze sahiplerine taziye çadırı, masa, sandalye, çay, şeker, bardak hatta bazı yerlerde yemek, şehir içi ve şehir dışına cenaze aracı ve cenaze yakınları için otobüs ile mezarlık yeri, cenazenin yıkanması için gassal ve din görevlisi temin eden belediyeler bir bütün olarak bu hizmetleri üstlenmiştir.
- **İkinci yöntem:** Bazı yerlerde ise, defin ruhsatı verme işi, mesai saatleri içerisinde belediye hekimleri, mesai saatleri dışında ise aile hekimleri veya toplum sağlığı merkezi hekimleri veya her iki grubun dâhil edildiği hekimler tarafından oluşturulan toplu bir grup tarafından nöbet listesi yapılarak yürütülmüş/yürütülmektedir. **Üçüncü yöntem:** Yine bazı yerlerde defin ruhsatı düzenlenmesi işi, mesai saatlerinde ve mesai saatleri dışında belediye hekimi, aile hekimi ve toplum sağlığı merkezinde çalışan hekimlerin bulunduğu bir grup tarafından nöbet usulü yapılmaktadır.

YASAL DURUM NEDİR?

7 Eylül 2016 tarih ve 29824 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 6745 sayılı Kanun ile 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 216. maddesinde değişiklik yapılarak Defin ruhsatıyelerinin yerleşim yeri bazında hangi tabipler tarafından verileceğinin belirlenmesi görevi Türkiye Halk Sağlığı Kurumu'na verilmiştir.⁴

Türkiye Halk Sağlığı Kurumu (THSK) 20.09.2016 tarihinde 49654233- 299 sayılı bir yazıyla sağlık kurumları dışında gerçekleşen ölümlerde ölüm belgesi (defin ruhsatiyesi) düzenlenmesi işini bir dizi kurallara bağlamıştır.⁵

THSK'nun yazısında;

“1. Mesai saatleri içerisindeki ölüm belgesi cenazenin bulunduğu yerdeki belediye tabibi tarafından, belediye tabibi bulunmayan yerlerde TSM hekimi tarafından yoksa aile hekimi tarafından verilecektir.

2. Mesai saatleri dışında ise halk sağlığı müdürlüğü tarafından belediye başkanı ve başkan yardımcısı hariç tüm belediye hekimleri, Toplum Sağlığı Merkezi hekimleri ile aile hekimlerinin dahil edildiği aylık nöbet planı ile yürütülecektir.” denilerek aile hekimlerinin de ölüm belgesi nöbet listesine dahil edileceğini duyurmuştur.

⁴ (Değişik birinci cümle: 20/8/2016-6745/1 md.). Bu değişiklik; “Defin ruhsatiyeleri belediye tabipleri, toplum sağlığı merkezi tabipleri ile aile hekimleri tarafından mevtanın muayenesinden sonra verilir ve bu ruhsatiyelerin yerleşim yeri bazında hangi tabipler tarafından verileceği Türkiye Halk Sağlığı Kurumu tarafından belirlenir. Ölümüne sebep olan hastalık esnasında tedavi eden tabibin verdiği ruhsatname resmi tabipler tarafından tasdik edilmek şartıyla muteberdir.”

⁵ THSK Toplum Sağlığı Hizmetleri Daire Başkanlığının 20.09.2016 tarih ve 49654233 sayılı “Ölüm Belgesi Düzenleme ve Adli Nöbet İşlemleri” konulu yazısı. http://www.thsk.gov.tr/dosya/mevzuat/genel_nitelikli_vazilar/toplum_sagligi_db/OLUM_BELGESI_DUZENLEME_VE_ADLI_NOBET_ISLEMLERI.pdf

MEVZUATTA DEFİN RUHSATLARI/ ÇELİŞKİLİ HALLER

AİLE HEKİMLİĞİ YASASINA GÖRE ÖLÜ MUAYENESİ

5258 sayılı Aile Hekimliği Kanun'un "Tanımlar" başlıklı 2. maddesinde; ***"Aile hekimi; kişiye yönelik koruyucu sağlık hizmetleri ile birinci basamak teşhis, tedavi ve rehabilite edici sağlık hizmetlerini yaş, cinsiyet ve hastalık ayrımı yapmaksızın her kişiye kapsamlı ve devamlı olarak belli bir mekânda vermekle yükümlü, gerektiği ölçüde gezici sağlık hizmeti veren ve tam gün esasına göre çalışan aile hekimliği uzmanı veya Sağlık Bakanlığının öngördüğü eğitimleri alan uzman tabip veya tabiptir."*** denilmektedir.

Aynı Kanunun "Hizmetin esasları" başlıklı 5. maddesinde; aile hekimliği hizmetlerinin ücretsiz olduğu, **acil haller hariç, haftada kırk saatten az olmamak kaydı** ile Bakanlıkça belirlenen kıstaslar çerçevesinde ilgili aile hekiminin talebi ve o yerin sağlık idaresince onaylanan çalışma saatleri içinde yerine getirileceği, (Ek cümle: 10/09/2014-6552/117 md.) **Türkiye Halk Sağlığı Kurumunca belirlenen aile sağlığı merkezlerinde** çalışma saatleri dışında, aile hekimleri ve aile sağlığı elemanları ile gerektiğinde Sağlık Bakanlığı ve bağlı kuruluşları personeline nöbet görevi verilebileceği belirtilmiştir.

Yine aynı kanunun, Personelin statüsü ve malî haklar başlıklı 3. maddesinde, " kamu kurumlarında çalışan uzman tabip ve tabiplerin kendi kurumlarında aylıksız izinli sayılmak ve sözleşme yapmak suretiyle aile hekimliği yapabilecekleri, bunların 657 sayılı kanun ile diğer kanunların sözleşmeli personel çalıştırılmasına ilişkin kurallarına bağlı olmayacakları hükme bağlandıktan sonra (Ek cümle : 04/07/2012-6354/ 12 md., Değişik ikinci cümle: 02/01/2014-6514/52 md.) 23/07/1965 tarih ve 12056 sayılı Resmi Gazete de yayımlanan Devlet Memurları Kanununun ek 33. maddesinde;

"Yataklı tedavi kurumları, seyyar hastaneler, ağız ve diş sağlığı merkezleri, aile sağlığı merkezleri, toplum sağlığı merkezleri ve 112 acil sağlık hizmetlerinde haftalık çalışma süresi dışında normal, acil veya branş nöbeti tutarak, bu nöbet karşılığında kurumunca izin kullanmasına müsaade edilmeyen memurlar ile sözleşmeli personele, izin suretiyle karşılanamayan her bir nöbet saati için (nöbet süresi kesintisiz 6 saatten az olmamak üzere), aşağıda gösterilen gösterge rakamlarının aylık katsayısı ile çarpılması sonucu hesaplanacak tutarda nöbet ücreti ödenir" hükmüne yer verilmiştir.

Görüldüğü gibi 5258 sayılı Yasa ve 657 sayılı Yasa birlikte değerlendirildiğinde aile hekimliğinin 657 sayılı Yasada düzenlenen devlet memurluğundan ve bu yasada ve diğer yasalarda belirtilen sözleşmeli personel statüsünden farklı olduğu, aile hekimlerinin görev çerçevesinin 5258 sayılı Yasada belirlendiği, aile hekimlerine ve aile sağlığı elemanlarına **nöbet görevi verilebileceği ancak bu nöbetin 657 sayılı Kanunun ek 33. maddesinde belirtilen yerlerde olacağı anlaşılmaktadır.** Özetlemek gerekirse aile hekimlerinin nöbet tutacağı yerler kanunla belirlenmiş olup bunlar **"Yataklı tedavi kurumları, seyyar hastaneler, ağız ve diş sağlığı merkezleri, aile sağlığı merkezleri, toplum sağlığı merkezleri ve 112 acil sağlık hizmetleri"** dir. Bu yerler dışında nöbet tutturulması yasal değildir. Ayrıca, 5258 Sayılı Aile Hekimliği Kanunu'nun 2. maddesinde ve diğer maddelerinde de aile hekimlerinin görevleri arasında " Ölüm Belgesi (Defin Ruhsatı)" verme görevi yer almamaktadır.

MEZARLIK YERLERİ İNŞAASI VE DEFİN İŞLEMLERİ

19/01/2010 tarih ve 27467 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Mezarlık Yerlerinin İnşası İle Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmeliğin ölüm belgesi verilmesi başlıklı 16.

Maddesinin 3. fıkrasında **“Ölümün sağlık kurumları dışında gerçekleşmesi durumunda ölüm belgesi cenazenin bulunduğu yerdeki belediye tabibi tarafından, belediye tabibi bulunmayan yerlerde toplum sağlığı merkezi hekimi yoksa aile hekimi tarafından, bunların bulunmaması halinde ise ölüm belgesi düzenleme yetkilisi tarafından verilir.”**, 4. fıkrasında **“Ölüm belgesi düzenleme yetkilisi bulunmayan veya makul sürede ulaşılamadığı yerlerde ise bu belge jandarma karakol komutanları veya köy muhtarları tarafından verilir. Mesai saatleri dışında verilecek olan ölüm belgelerinin düzenlenmesi işi ilçe bazında, belediye tabibi, toplum sağlığı merkezi hekimi ve aile hekimlerinin dahil olduğu nöbet sistemi ile verilir. Bu nöbet listesi toplum sağlığı merkezlerince oluşturulur, mahalli mülki amir tarafından onaylanır. Nöbet listesi oluşturulurken coğrafi şartlar göz önünde bulundurularak ilçeler birleştirilebilir. Mesai saatleri dışında ölüm belgesi düzenlenmesine ilişkin nöbet, adli hizmet nöbetleri ile birlikte verilebilir. 112 acil sağlık istasyonu görevlileri vakaya gittiklerinde ölüm gerçekleşmiş ise doğrudan ölüm belgesi düzenleyebilir. Bu nöbet uygulamasında ihtiyaç duyulan lojistik hizmetler halk sağlığı müdürlüklerince verilir.”** hükmü yer almaktadır.

YARGI KARARLARI

19/01/2013 tarih ve 28533 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Mezarlık Yerlerinin İnşası İle Cenaze Nakil Ve Defin İşlemleri Yönetmeliğinin 16. maddesinin 3. ve 4. Fıkralarının; Danıştay 17. Dairesinin 28.01.2016 tarih ve E:2015/11746, K:2016/448 Sayılı Kararı ile **1593 sayılı Yasa'da Gömme İzin Belgesi düzenleme görevinin öncelikli olarak belediye tabiplerine ait olduğu, belediye tabiplerinin olmadığı yerlerde hükümet tabiplerince düzenleneceğinin belirtildiği, aile hekiminin “Gömme İzin Belgesi” düzenleyeceğine ilişkin yönetmeli-**

ğın dayanağı olan 1593 sayılı Yasa'da herhangi bir düzenleme olmadığı, ayrıca aile hekimlerinin görevlerinin 5258 sayılı Yasa'da yer aldığı, ancak anılan Yasada da aile hekimlerinin Gömme İzin Belgesi düzenleyeceğine ilişkin herhangi bir hükme yer verilmediği bu durumda yasa ile görevleri belirlenen aile hekimlerine anılan Yasa hükümlerini aşar nitelikte görev verilmesi ve yükümlülük getirilmesine ilişkin kurallarda hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle iptal edildiği anlaşılmaktadır.

Danıştay 17. Dairesinin 28/01/2016 günlü, E:2015/11746, K:2016/448 ve 2016/445 ve 2016/453 sayılı kararları ile 19/01/2013 tarihli ve 28533 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yönetmelikle değiştirilen 19/01/2010 tarihli ve 27467 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Mezarlık Yerlerinin İnşası ile Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmeliğin; 4. maddesinin (h) bendinin(Hükümet tabibi: Aile hekimliğinin uygulandığı illerde toplum sağlığı hekimini, aile hekimini diğer illerde sağlık ocağı hekimini,) ve 16. maddesinin 2., 3. ve 4. fıkraları ile 19. maddesinin 1. fıkrasında yer alan "...veya aile hekiminin göreve başlaması durumunda..." ibaresinin iptaline' şeklindeki karar ile defin listelerinin hukuki dayanağı olan defin yönetmeliğinin ilgili maddelerinin iptaline karar verilmiştir. **Bu karar ile bu yönetmelikte aile hekimlerine “ Ölüm Belgesi (Defin Ruhsatıyesi) ” verme görevi ile ilgili bir madde kalmadığı görülmektedir.**

YASAL ÇELİŞKİLER VE UYGULAMADAKİ KARMAŞA

13/7/2005 tarih 25874 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 5393 sayılı Belediye Kanunun, Belediyenin görev ve sorumlulukları başlığı altında yer alan 14. Maddesinde; “ Belediye, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla; a) İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; **defin ve mezarlıklar; hizmetlerini**

yapar veya yaptırır” denilmektedir. Belediye Kanununun, bu maddesinde“ defin ve mezarlıklar “ işlerinin belediyelerin görevi olduğu belirtilmektedir.

Bir diğer hususta, 21.04.2016 tarih ve173 nolu Sayıştay Kararında;“5393 sayılı Belediye Kanununun 14 üncü maddesinin a bendinde bahsedilen **“Belediyelerin defin ve mezarlıklar hizmetini yapabileceği ve ya yaptırabileceği” cümlesi içine ölüm raporu düzenleme konusunun da gireceği hususudur.** Defin ve mezarlık hizmetleri vefat ile başlayıp definle sonlandığı ve rapor olmadan yasalar gereği defin olayı gerçekleşmeyeceğine göre, defin raporu düzenleme işi Belediye Kanununa göre belediyelerin yapacağı ya da yaptırabileceği bir hizmet olarak değerlendirilmelidir.”

1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’nun 216 maddesine göre Ölüm Belgesi (Defin Ruhsatı) düzenleme görevi bazı hekimlere verilmiş olsa da görevi kimin yapacağını belirleme yetkisi Türkiye Halk Sağlığı Kurumu’na verilmiştir.

Gerek, yukarıda anılan 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 5258 Sayılı Aile Hekimliği Kanunu, Mezarlık Yerlerinin İnşası İle Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmelik, Aile Hekimliği Uygulama Yönetmeliği gibi mevzuatlar gerekse Sayıştay ve Danıştay kararlarındaki ifadeler tek tek ya da topluca ele alındığında; Defin Ruhsatıyelerinin (ölüm belgesi) verilmesi konusunda aile hekimlerine herhangi bir görev tanımlanmadığı görülmektedir. Yine, Aile Hekimi ile Vali arasında imzalanan, Aile Hekimliği Hizmet Sözleşmesini incelediğimizde de aile hekimlerinin defin ruhsatı düzenleme görevi olduğuna veya hükümet tabibi olduğuna dair hiçbir maddenin yer almadığı görülmektedir.

Ayrıca, defin ruhsatıyelerinin yerleşim yeri bazında hangi tabipler tarafından verileceği konusunda Türkiye Halk Sağlığı Kurumu yetkili kılınsa da THSK’nun kendisine bağlı olmayan hatta farklı bir bakanlığa bağlı olan bir kurumun personeline nasıl görev verebileceği konusunda açıklık olmadığı akıldan çıkarılmamalıdır.

19/01/2013 gün ve 28533 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Mezarlık Yerlerinin İnşası ile Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmeliğin “Ölüm belgesi düzenleme yetkilerinin tespiti ve ilanı” başlıklı 17. Maddesinin 1. fıkrasında, **“Belediye tabibi veya hükümet tabibi bulunmayan yerlerde mahallin en büyük mülki idare amiri tarafından o mahalde görev yapan sağlık personeli, yoksa diğer kamu görevlileri, yoksa jandarma karakol komutanları veya köy muhtarlarına eğitim verilir. Eğitim sonrası başarılı olup görevlendirilecek kişilere Ek-6’daki belge verilir. Bu görevlilerin tespiti en büyük mülki amir tarafından her yıl yeniden yapılır.”** denilmektedir.⁶

Ülkenin ücra köşelerinde bazı özel durumlarla sınırlı kalmak koşuluyla 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’nun 219. Maddesinde⁷ ve Mezarlık Yerlerinin İnşası İle Cenaze Nakil Ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmeliğin 17. maddesinde belirtilen yerlerde ve bu madde de belirtilen eğitilmiş kişilerce defin ruhsatı verilebileceği yer almaktadır.⁸

Ayrıca, THSK tarafından yayımlanan 2012/ 052 sayılı ÖBS Genelgesinde **“Ölüm, sağlık kurumları dışında gerçekleşmiş ise ölüm belgesi düzenleme ile ilgili işlemler belediye hekiminin asli görevi olduğundan (belediyenin bu kapsamda sözleşme ile hizmet aldığı hekimler belediye hekimi sayılır)**

⁶ 19/01/2013 gün ve 28533 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Mezarlık Yerlerinin İnşası ile Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmelik, Madde-17

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130119.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130119.htm>

⁷ 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’nun 219. Maddesi;

⁸ Mezarlık Yerlerinin İnşası İle Cenaze Nakil Ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmelik MADDE 17 – (Başlığı ile birlikte değişik:RG-19/1/2013-28533); (1) Belediye tabibi veya hükümet tabibi bulunmayan yerlerde mahallin en büyük mülki idare amiri tarafından o mahalde görev yapan sağlık personeli, yoksa diğer kamu görevlileri, yoksa jandarma karakol komutanları veya köy muhtarlarına eğitim verilir. Eğitim sonrası başarılı olup görevlendirilecek kişilere Ek-6’daki belge verilir. Bu görevlilerin tespiti en büyük mülki amir tarafından her yıl yeniden yapılır.

birinci maddede belirtildiği şekilde bu görev yerine getirilir.” denilerek hizmet alımı ile çalıştırılan hekimlerin de defin ruhsatı düzenleme yetkisine sahip olduğu belirtilmektedir.

ÖLÜM RAPORU NASIL VE NE ZAMAN VERİLMELİDİR?

Defin raporlarının düzenlenmesi için toplum aceleci davranarak mesai saatleri dışında da rapor talep etmektedir. Oysa dini inanışlar gereği defin ruhsatı verilse bile güneş battıktan sonra cenaze defin yapılamamaktadır. Mesai saatleri genellikle güneş battıktan sonra sona ermektedir. Ayrıca, Mezarlık Yerlerinin İnşası İle Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmeliğin 39. maddesinin 2. fıkrasında **“sabah saat sekizden akşam gün batıncaya kadar cenaze gömülebilir”** denilmektedir.⁹ Bu nedenle defin ruhsatı düzenlenmesinin mesai saatleri dışında da sürdürülmesinin anlamlı olup olmadığının iyi değerlendirilmesi gerekmektedir.

19.01.2010 tarih ve 27467 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Mezarlık Yerlerinin İnşası İle Cenaze Nakil Ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmeliğin 8. Maddesinde belirtildiği üzere mezarlıkların mülkiyeti belediyelere aittir.¹⁰

Yine aynı yönetmeliğin 9. Maddesinde belirtildiği gibi **“Mezarlık alanlarının tesis edilmesi, işletilmesi” görevi belediyelere verilmiştir.**¹¹

Ayrıca, Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanan 2012/5 nolu Ölüm Bildirim Sistemi genelgesinde belirtildiği gibi **“Halk Sağlığı Müdürlükleri ve belediyeler nöbet tutan personeli için nöbet süresince kullanılmak üzere internete her yerde bağlanabilen bilgisayar, bundan gerekli belgelerin çıktısını alabile-**

⁹ Mezarlık Yerlerinin İnşası İle Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmelik, MADDE 39 - (2) Mezarlıklara, sabah saat sekizden akşam gün batıncaya kadar cenaze gömülebilir. Bu saatler dışında, zorunlu sebepler haricinde cenaze gömülemez. Zorunlu sebebin tayini belediye başkanı veya köy muhtarına aittir. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100119-6.htm>

¹⁰ MADDE 8 – (1) Umumî mezarlıkların mülkiyeti belediye bulunan yerlerde belediyelere, köylerde ise köy tüzel kişiliklerine aittir. Bu yerler satılamaz ve kazandırıncı zamanaşımı zilyetliği yolu ile iktisap edilemez.

¹¹ MADDE 9 – (1) Mezarlık alanlarının, tesis edilmesi, işletilmesi, işlettilmesi, düzenlenmesi, iyi bir halde muhafazası, ...

cek bir yazıcı ve şoförlü araç bulundurulur” denilmektedir. Defin ruhsatı düzenlenirken hekimlerin bu bilgisayarlardan cenenin kişisel sağlık verilerine ulaşmasının sağlanması gerekmektedir.

TEDAVİ SÜRECİNİ ÜSTLENEN HEKİM ÖLÜM RAPORU VEREBİLİR Mİ?

5258 sayılı Aile Hekimliği Kanununda da belirtildiği gibi **“aile hekimleri kişiye yönelik koruyucu sağlık hizmetleri, teşhis tedavi ve rehabilite edici sağlık hizmeti veren kişidir”**. Ölü muayenesi bu tanımın içinde yer almadığı gibi mevzuatın diğer maddelerinde de bulunmamaktadır.

Yine, Danıştay 15. Dairesinin 11.10.2016 tarihli 2016/5176 esas nolu kararında; **“5258 sayılı Yasada kişiye yönelik birinci basamak koruyucu, tedavi ve rehabilite edici sağlık hizmetleri “aile hekimliği hizmetleri” olarak tanımlanmış, bunun dışında kalan birinci basamak sağlık hizmetlerinin ise TSM tarafından sunulması gerektiğinin hüküm altına alındığı...”** ifade edilmiştir.

1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunun (Değişik birinci cümle: 20/8/2016-6745/1 md.) 216. Maddesinde de belirtildiği gibi **“...Ölümüne sebep olan hastalık esnasında tedavi eden tabibin verdiği ruhsatname resmi tabipler tarafından tasdik edilmek şartıyla muteberdir”** denilmektedir.¹²

Benzer bir madde de Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunun (CMUK) 87. maddesinin 3. fıkrasında mevcuttur. Bu kanun maddesinde de **“Ölümünden hemen önceki hastalığında öleni tedavi etmiş olan tabibe, otopsi yapma görevi verilemez”**¹³ denilmektedir. Özellikle şüpheli ölümlerde son tedavi yapan hekimin ölüm belgesi düzenlemesinin feth-i kabir (mezar açma) gibi istenmeyen durumlara neden olduğu yaşanmış vakalar mevcuttur.

12

http://ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&view=article&id=13:umumhifzissihha-kanunu&catid=1:yasa&Itemid=28

¹³ <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/5271.htm>

SONUÇ

1. Yaşamın sonlandığına dair kararlar onarılmaz sonuçlara neden olabilmektedir. Bu nedenle karar verme mekanizması ve ardından yapılması gerekenler yer ve zaman gözetilmeksizin düzenlenmeli ve sürekliliği sağlanmalıdır. Ölüm kararı bir insanın yaşamının sona ermesi anlamına gelirken toplumsal, hukuki, sosyal ve kültürel özellikler taşır. Bu nedenle birçok açıdan önemli, karmaşık ve sorumluluk gerektiren bir durumdur. Ölüm belgesi düzenlenmesi cenazenin defni, nakli ve hukuki işlemler için zorunlu ve oldukça da önemli bir konudur.
2. Ölüm olayı ve sonrası, her açıdan değerlendirilerek yapılması gerekenler bütünsel yaklaşımı zorunlu kılmaktadır. Ölüm olayı ile ilgili süreç, toplumun tüm değerleri göz önünde bulundurularak, toplumcu halk sağlığı anlayışına, bilimsel kriterlere, hukuka, çağın gerektirdiği teknolojik ve bilimsel gelişmelere uygun halde sunulmalıdır.
3. Ölümün belgelenmesi ile farklı kurumların görevlerinin ortaya çıkması sonucu organizasyon diğer kurumlarla olan ilişki biçimleri ve pratikte yaşanacak olası durumlar nedeniyle sürecin bütünlüğü göz önünde tutularak düzenlenmelidir.
4. Farklı bakanlıkları ilgilendirmekle birlikte ölüm belgesinin düzenlenmesi, adli durum ve defin sürecinde tüm organizasyonun yerel idarelerin sorumluluğu altında yapılması, gereken durumlarda, diğer birimlerden destek alınması yaşanan olumsuzlukları azaltacaktır. Bu organizasyonun diğer etkenlerden mümkün olduğunca etkilenir olmasından kaçınılmalı ve bağımsız kılınmalıdır.
5. Ölüm, yaşamın sonlanması anlamına gelmektedir. Bu karar, özel bir durum olmadıkça hekim tarafından değerlendirilmelidir. Ölüm belgesi düzenlenmesinde hekiminde içinde yer aldığı bir ekip tarafından hizmetin sunulması önemlidir.

6. Ayrıca ölüm belgesinin düzenlenmesi kamusal bir görev olup, bu görevin yerine getirilmesinde kamu görevlilerinin doğrudan yer alması gerekir. Geçici görevler ve taşıma yöntemlerle personel temininin bu sorunun çözümüne katkı sunamayacağı ortadadır.
7. Uygulanacak tek bir yöntemle bütün ülkenin ihtiyaçlarının karşılanması olanaksız görünmektedir. Türkiye’de toplumsal yaşamı, kentsel ve kırsal olarak başlıca iki bölüme ayırmak mümkündür. Ölüm belgesi düzenlenmesi işi de kalabalık nüfusun bulunduğu kent merkezleri ve daha az nüfusun bulunduğu kırsal alanlarda farklı organizasyonlar gerektirebilir. Bu organizasyon en küçük yaşam birimlerini kapsayacak şekilde düzenlenmelidir. Bu nedenle defin ruhsatı düzenleme işi planlanırken coğrafi koşullar, bölge nüfusu, hekim sayısı, ulaşım, kültür, güvenlik gibi yerel koşulların da göz önünde bulundurulması zorunludur.
8. Her ne kadar temel tıp eğitimi bu konuda yeterli eğitimi sağlamış olsa da ölüm belgesi düzenleyecek hekim ve hekim dışı kişilerin konuyla ilgili gerek tıbbi bilgiler gerekse teknik bilgiler açısından eğitime tabi tutulması ve bunun belirli periyotlarla tekrarlanması sağlanmalıdır. Ölüm belgesi düzenleyecek hekimlerin bu konuda deneyimli ve eğitim almış kişilerden oluşması hem vakalardaki olası adli durumların dikkatten kaçmasının önüne geçecek hem de ölüm istatistiklerinin daha doğru tutulmasını sağlayacaktır. Bu konuda eskiden beri bazı illerde uygulanan ve adli tabiplik hizmetlerinin verildiği **“Adli Birimlerin”** personel sayısı artırılarak defin ruhsatı hizmetleri düzenlenebileceği gibi buna benzer birimlerin oluşturulması da defin ruhsatları sorunun çözümünde üzerinde düşünülmesi gereken modeller olarak ele alınmalıdır.
9. Ölüm belgesi düzenlenmesi işinin bütünlüklü bir şekilde konuşulabileceği, tüm bileşenleri içeren bir çalıştay düzenlenmesinin sorunun çözümüne katkı sunacağı düşünülmektedir.

- 10.** Yapılan iş gereği çalışanların tüm özlük ve demokratik hakları belirlenmeli ve korunmalıdır. Bu hizmetin, vatandaşların yakınıını kaybettiği acılı anında, kargaşadan yoksun, güvenli bir şekilde yürütülebildiği, hekimin özgür ve doğru karar verebileceği ortamların sağlandığı, şiddetin ve suiistimallerin önüne geçilebildiği, sürekli mesleki eğitim sürecinin önemsendiği, emeğinin karşılığını alan sağlık çalışanlarınca, ulaşım ve güvenlik görevlisiyle birlikte bir ekip olarak yürütülmesinin olanakları sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA:

1. 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu
2. 5393 Sayılı Belediye Kanunu
3. 5258 Sayılı Aile Hekimliği Kanunu
4. Mezarlık Yerlerinin İnşası İle Cenaze Nakil Ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmelik
5. Aile Hekimliği Uygulama Yönetmeliği
6. Toplum Sağlığı Merkezi Ve Bağlı Birimler Yönetmeliği
7. ÖBS Genelgesi 2012/ 05
8. Ölüm Belgesi Düzenleme ve Adli Nöbet İşlemleri Genelgesi
9. 21.04.2016 173 nolu Sayıştay Kararı
10. Danıştay 17. Dairesinin 28/01/2016 günlü, E:2015/11746 sayılı kararı
11. Danıştay 17. Dairesinin K:2016/448 ve 2016/445 ve 2016/453 sayılı kararları
12. Danıştay 15. Dairesinin 11.10.2016 tarihli 2016/5176 esas nolu kararı

BİR EFLATUN ÖLÜM

kırgınım, saçılmış
bir nar gibiyim
sessiz akan bir ırmağım
geceden
git dersen giderim
kal dersen kalırım
git
dersen
kuşlar da dönmez, güz kuşları
yanıma kiraz hevenkleri alırım
ve seninle yaşadığım
o iyi günleri,
kötü
günleri bırakırım.
aynı gökyüzü aynı keder
değişen bir şey yok ki
gidip

yağmurlara durayım.
söylenmemiş sahipsiz
bir şarkıyım
belki
sararmış
eski resimlerde kalırım
belki esmer bir çocuğun dilinde.
bütün derinlikler sığ
sözcüklerin hepsi iğreti
değişen bir şey yok hiç
ölüm hariç.
aynı gökyüzü aynı keder.

Behçet Aysan